

О‘ЗBEKISTONDA NOMODDIY AKTIVLARNI RIVOJLANTIRISH ISTIQBOLLARI VA XALQARO TAJRIBA

CHORSHANBIYEVA MOHINUR O‘KTAMOVNA

Surxondaryo viloyati Termiz iqtisodiyot va serves universiteti

Iqtisodiyot va axbarot texnologiyalari fakulteti

Buxgalteriya hisobi va audit yo‘nalishi

4-bosqich 122-guruh talabasi

ANNOTATSIYA

O‘zbekistonda nomoddiy aktivlarni rivojlantirish masalasi bugungi kunda milliy iqtisodiyotning barqaror o‘ssishi va raqobatbardoshligini oshirishda muhim omil sifatida ko‘rilmoqda. Xususan, intellektual mulk, brend, dasturiy ta‘minot, startup loyihalar, innovatsion g‘oyalar va raqamli texnologiyalar asosida yaratilayotgan mahsulotlar davlatning yangi iqtisodiy kuch sifatida shakllanishiga xizmat qilmoqda. Hozirgi davrda O‘zbekiston hukumati **“Raqamli O‘zbekiston – 2030”** strategiyasi, startup-ekotizimni qo‘llab-quvvatlash dasturlari, xalqaro intellektual mulk tashkilotlari bilan hamkorlik orqali nomoddiy aktivlarni rivojlantirishning zamonaviy mexanizmlarini joriy qilmoqda.

Kalit so‘zlar: *nomoddiy aktivlar, intellektual mulk, startup, raqamli transformatsiya, xalqaro tajriba.*

ABSTRACT

The development of intangible assets in Uzbekistan is increasingly recognized as a vital driver of sustainable economic growth and global competitiveness. Intellectual property, branding, software, start-ups, innovative ideas, and digital technologies are shaping the foundation of a new economic power for the country. Currently, Uzbekistan is implementing modern mechanisms for intangible asset development through the ***Digital Uzbekistan – 2030*** strategy, support programs for the start-up ecosystem, and cooperation with international intellectual property organizations.

Keywords: *intangible assets, intellectual property, start-up, digital transformation, international experience.*

АННОТАЦИЯ

В Узбекистане развитие нематериальных активов рассматривается как важный фактор устойчивого экономического роста и повышения конкурентоспособности страны. Интеллектуальная собственность, брендинг, программное обеспечение, стартапы, инновационные идеи и цифровые технологии формируют основу новой экономики. В настоящее время Узбекистан внедряет современные механизмы развития нематериальных активов через стратегию “Цифровой Узбекистан – 2030”, программы поддержки стартап-экосистемы и сотрудничество с международными организациями по интеллектуальной собственности.

Ключевые слова: *нематериальные активы, интеллектуальная собственность, стартап, цифровая трансформация, международный опыт.*

KIRISH

Bugungi globallashuv va raqamli iqtisodiyot sharoitida mamlakatlar raqobatbardoshligini ta'minlaydigan asosiy omillardan biri bu nomoddiy aktivlardir. An'anaviy ishlab chiqarish vositalari xomashyo, mehnat resurslari va moddiy aktivlar bilan bir qatorda, zamonaviy iqtisodiyotda intellektual mulk, brend, dasturiy ta'minot, innovatsion startaplar, ilmiy-texnologik ishlanmalar va raqamli platformalar alohida o'rin tutmoqda.

O'zbekistonda oxirgi yillarda ushbu yo'nalishda muhim islohotlar amalga oshirilmoqda. Jumladan, “Raqamli O'zbekiston – 2030” strategiyasi, intellektual mulkni huquqiy himoya qilish bo'yicha xalqaro standartlarni joriy etish, startap-ekotizimni rivojlantirishga qaratilgan grantlar va texnoparklar faoliyati bunga yaqqol misoldir. Bu esa mamlakat iqtisodiyotini xomashyo eksportiga qaramlikdan chiqish va innovatsion rivojlanishga yo'naltirishda muhim ahamiyat kasb etadi.

ADABIYOTLAR TAHLILI VA TADQIQOT METODIKASI

Nomoddiy aktivlarni rivojlantirish masalasi bo'yicha xalqaro miqyosda ko'plab ilmiy izlanishlar olib borilgan. Adabiyotlarni tahlil qilish shuni ko'rsatadiki, bugungi kunda iqtisodiy taraqqiyotning asosiy omili sifatida intellektual resurslardan foydalanish g'oyasi keng tarqalgan. Masalan, xorijiy tadqiqotlarda brend qadriyatlari, patent va litsenziya bozorining samaradorligi, startap-ekotizimni qo'llab-quvvatlash mexanizmlari, shuningdek, innovatsion ta'lim tizimining nomoddiy aktivlar o'sishiga ta'siri chuqur o'rganilgan.

O'zbekistondagi adabiyotlarda esa asosan intellektual mulkni huquqiy himoya qilish, iqtisodiy samaradorlikni oshirish hamda "Raqamli O'zbekiston – 2030" strategiyasi doirasida olib borilayotgan islohotlar haqida ilmiy maqolalar ko'proq uchraydi. Shu bilan birga, yangi tadqiqotlar nomoddiy aktivlarni nafaqat iqtisodiy ko'rsatkich sifatida, balki innovatsion madaniyat va kreativ tafakkurni rivojlantiruvchi kuch sifatida ham ko'rib chiqmoqda.

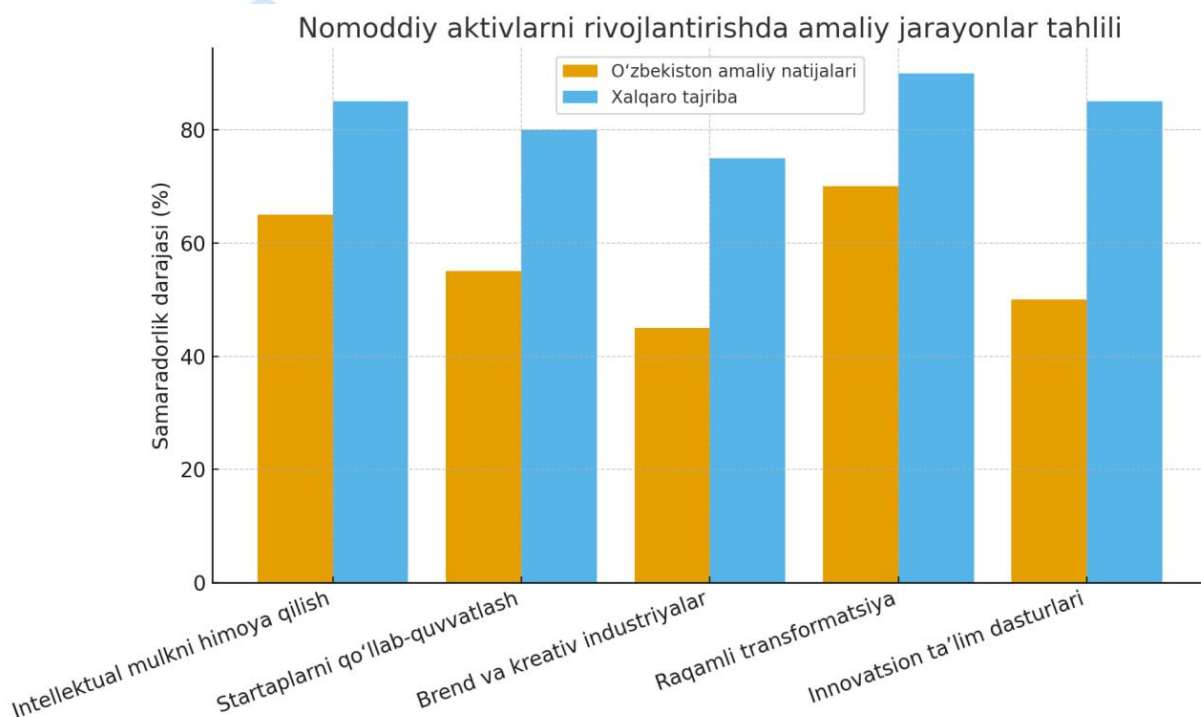
Tadqiqot metodikasi sifatida quyidagi yondashuvlar qo'llanilishi maqsadga muvofiq: mavjud xalqaro tajribalarni tahlil qilish, amaliy loyihalardan kelib chiqib komparativ tahlil o'tkazish, startap-ekotizimlar misolida kuzatuv metodini qo'llash, ekspert suhbatlari asosida muammolarni aniqlash va ularning yechimlarini ishlab chiqish. Shu tarzda tadqiqot nazariy tahlil bilan cheklanib qolmay, amaliy ko'rsatkichlar orqali ham boyitiladi.

1-jadval

Yo'nalish	Xalqaro tajriba amaliyoti	O'zbekistondagi amaliy misol
Intellektual mulk	Janubiy Koreyada universitetlar tomonidan yaratilgan patentlar sanoat korxonalariga litsenziya asosida beriladi va katta daromad keltiradi.	O'zbekistonda Toshkent Axborot Texnologiyalari Universiteti talabalarining IT-startaplari "Innovatsion g'oya" tanlovlarida qo'llab-quvvatlanmoqda.

Yo‘nalish	Xalqaro tajriba amaliyoti	O‘zbekistondagi amaliy misol
Startup ekotizimi	Estoniyada startaplar davlat xizmatlarini raqamlashtirish orqali xalqaro miqyosga chiqqan.	O‘zbekistonda “Yoshlar – kelajagimiz” jamg‘armasi orqali yoshlarning startap loyihalariga grantlar berilmoqda.
Brend va kreativ industriyalar	Italiyaning “Made in Italy” brendi xalqaro bozorda katta qiymatga ega bo‘lib, milliy iqtisodiyotga xizmat qilmoqda.	O‘zbek atlas va adras mahsulotlari xorijiy ko‘rgazmalarda milliy brend sifatida targ‘ib qilinmoqda.
Raqamli transformatsiya	Singapurda “Smart Nation” dasturi orqali barcha davlat xizmatlari raqamli tizimga o‘tkazilgan.	O‘zbekistonda “my.gov.uz” portali orqali elektron hukumat xizmatlari joriy qilingan.
Innovatsion ta’lim	Finlyandiyada ta’limda kreativ fikrlashni rivojlantirish asosiy metod sifatida qo‘llaniladi.	O‘zbekistonda IT Park doirasida maktab o‘quvchilari uchun dasturlash bo‘yicha bepul kurslar tashkil etilmoqda.

МУНОКАМА ВА НАТИЈАЛАР

Nomoddiy aktivlarni rivojlantirish bo'yicha O'zbekistonda olib borilayotgan amaliy ishlar xalqaro tajribalar bilan solishtirilganda qator ustunliklar va ayrim zaif tomonlarni ko'rsatib berdi.

Birinchidan, **intellektual mulkni himoya qilish** masalasida aniq yutuqlar sezilmoqda. Masalan, O'zbekiston intellektual mulk agentligi tomonidan onlayn ro'yxatdan o'tkazish tizimi joriy qilinishi tadbirkorlar va yosh olimlar uchun qulaylik yaratdi. Endi yangi patent yoki mualliflik huquqini ro'yxatdan o'tkazish jarayoni tezroq va shaffofroq kechmoqda. Bu esa amalda ko'plab startap g'oyalarining himoyasini ta'minlamoqda.

Ikkinchidan, **startaplarni qo'llab-quvvatlash** sohasida amaliy mexanizmlar tobora kengaymoqda. IT Park rezidentlariga soliq imtiyozlari, grantlar va ofis joylari berilayotgani natijasida yuzlab yosh dasturchilar o'z g'oyalarini biznesga aylantira boshladi. Ammo xalqaro tajribaga qaraganda, ularning eksport salohiyati hozircha cheklangan. Shu bois, startaplarni nafaqat ichki bozor, balki xalqaro platformalarda ham rivojlantirish zarur.

Uchinchidan, **brend va kreativ industriyalar** masalasida amaliy jarayonlar endi bosqichma-bosqich yo'lga qo'yilmoqda. O'zbek atlas va adraslari, milliy dizayn mahsulotlari xalqaro ko'rgazmalarda ishtirok etayotgani yaxshi natija. Biroq global brend yaratish uchun yagona marketing strategiyasi, xalqaro standartlarga mos sertifikatlash tizimi va elektron savdo kanallari kuchaytirilishi lozim.

To'rtinchidan, **raqamli transformatsiya** bo'yicha amaliy ishlar samarali kechmoqda. Masalan, "my.gov.uz" portali orqali fuqarolar 300 dan ortiq xizmatdan onlayn foydalanmoqda. Bu raqamli hukumatga o'tishda muhim qadam bo'lsa-da, xizmatlarning sifatini oshirish va barcha hududlarda teng imkoniyat yaratish masalasi hali dolzarb. Xalqaro tajribada Singapur yoki Estoniya singari davlatlar barcha xizmatlarni yagona mobil ilova orqali taqdim etmoqda.

Beshinchidan, **innovatsion ta'lim dasturlari** orqali yoshlar amaliy ko'nikmalarga ega bo'lishmoqda. IT Park maktablari va "One Million Uzbek Coders" dasturi orqali minglab yoshlar dasturlashni o'rganmoqda. Ammo ularning ko'pchiligi nazariy bilimdan amaliy startapgacha yetib borishda qiynalmoqda. Shu bois, ta'lim jarayonida faqat bilim berish emas, balki real biznes loyihalarga ulanadigan mexanizmlar joriy etilishi kerak.

Umuman olganda, natijalar shuni ko'rsatmoqdaki, O'zbekistonda nomoddiy aktivlarni rivojlantirish uchun zaruriy infratuzilma shakllanmoqda, biroq xalqaro darajadagi samaradorlikka erishish uchun amaliy mexanizmlarni yanada kengaytirish, xususan, eksport salohiyatini oshirish, global brendlashuvni kuchaytirish va innovatsion g'oyalarni xalqaro bozorga olib chiqish zarur.

XULOSA

O'zbekistonda nomoddiy aktivlarni rivojlantirish bo'yicha olib borilayotgan islohotlar amaliy natijalar berayotganini kuzatish mumkin. Intellektual mulkni huquqiy himoya qilish, startap ekotizimni shakllantirish, milliy brendlarni targ'ib qilish va raqamli transformatsiya jarayonlari asta-sekin xalqaro standartlarga moslashmoqda.

Biroq mavjud jarayonlarni chuqurlashtirish va samaradorligini oshirish uchun quyidagi amaliy yoʻnalishlar dolzarb hisoblanadi:

- Intellektual mulk sohasida startap va innovatsion gʻoyalarni tezkor himoya qilish mexanizmlarini yanada soddalashtirish;
- Startaplarni faqat mahalliy emas, balki xalqaro bozorlarga olib chiqish uchun eksport platformalari va venchur fondlarni kengaytirish;
- Milliy mahsulot va xizmatlar uchun yagona “Made in Uzbekistan” brendini jahon miqyosida targʻib qilish;
- Raqamli hukumat xizmatlarini yanada qulay, tezkor va mobil ilovalar orqali aholiga taqdim etish;
- Innovatsion taʼlimni amaliy loyihalar bilan integratsiya qilish, yoshlarni nazariy bilimdan real biznes loyihalargacha yetaklash.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR ROʻYXATI

1. **Kadirov S. Sh. Nomoddiy aktivlar hisobi va tahlili uslubiyotini takomillashtirish.** Toshkent, Behzodbek Print, 2024. Monografiya. Ushbu manbada nomoddiy aktivlarning yuritilishi, moliyaviy hisobotlarda aks etishi va tahlil usullari boʻyicha amaliy yoʻriqnomalar keltirilgan. library.tdau.uz
2. **Iqtisodiyotni modernizatsiyalash sharoitida axborot-kommunikatsiya texnologiyalari sohasida nomoddiy aktivlar hisobi va uni takomillashtirish masalalari,** Izzatilla Ishankulov, jurnali **Yashil Iqtisodiyot va Taraqqiyot**, 2024. Maqola ICT sohasidagi nomoddiy aktivlar va ularni baholash, xarajatlarni boshqarish masalalarini amaliy jihatdan yoritadi. yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz
3. **Oʻzbekiston Respublikasi Intellektual mulk tizimini Jahon Savdo Tashkiloti talablariga moslashtirish masalalari,** Olimov Shahriyor Orif oʻgʻli, jurnal **Journal of New Century Innovations**, 2024. Intellektual mulk qonunchiligi va xalqaro talablar (masalan, TRIPS) bilan bogʻliq amaliy ehtiyojlar va muammolar tahlili. newjournal.org
4. **Axborot-Kommunikatsiya Texnologiyalar sohasida nomoddiy aktivlarni yaratish bilan bogʻliq xarajatlar va ulardan samarali foydalanish usullari,**

Ishankulov Izzatilla Nurillayevich, jurnal **Scientific Journal of Actuarial Finance and Accounting**, 2024. Ushbu maqolada ICT loyihalarida nomoddiy aktivlar yaratish xarajatlari va ularni real loyihalarda samarali qo'llash usullari muhokama qilingan.

finance.tsue.uz

5. **Startup boshqaruvi va tadbirkorlik: yangi bizneslarni boshlash, ularni rivojlantirish va muvaffaqiyatga olib chiqish**, Umirzoqov O'rolbek & Sharipov Ravshan, jurnal **Ta'lim innovatsiyasi va integratsiyasi**, so'nggi yillarda. Startup-larning amaliy bosqichlari, bozor tahlili, moliyalashtirish va raqobatbardosh strategiyalar kabi real jarayonlar tahlil qilingan. journal-web.uz